

Energihistoria och energipolitik sedan 1970-talet

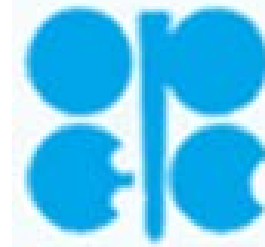
BODIZ
CONSULTING AB

TRENDER I OMVÄRLDEN

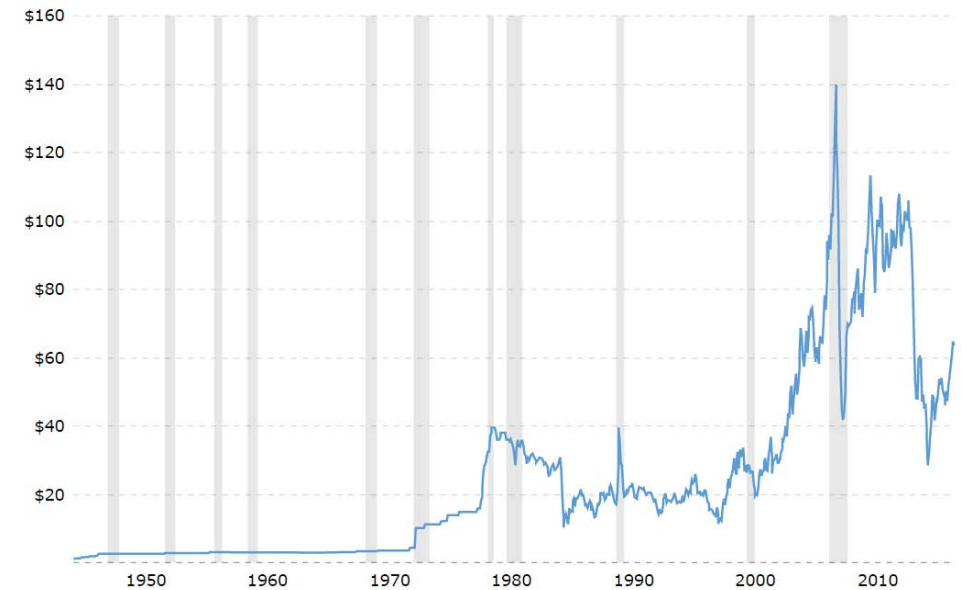

ENERGIPOLITISKT FOKUS

1970-talet: Oljekriserna

Organization of the
Petroleum Exporting Countries

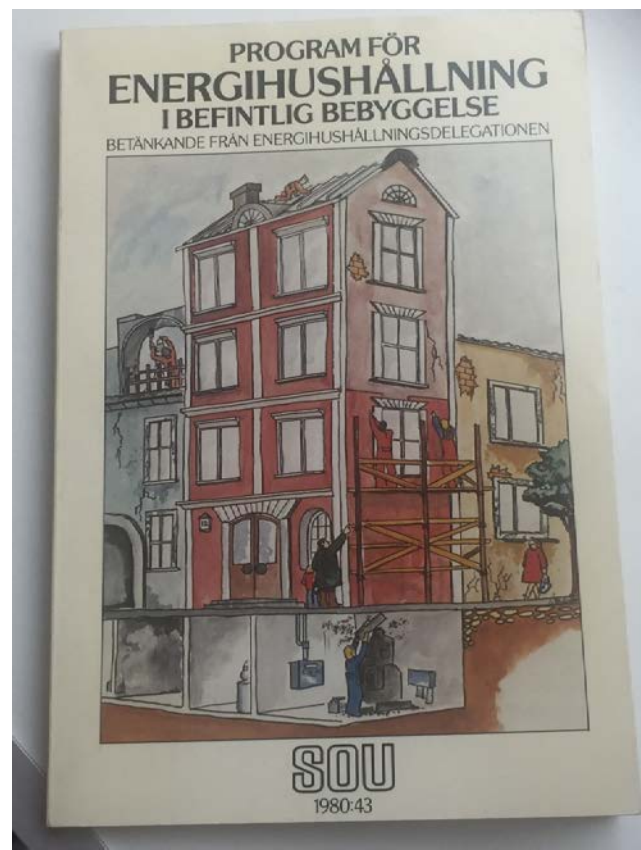
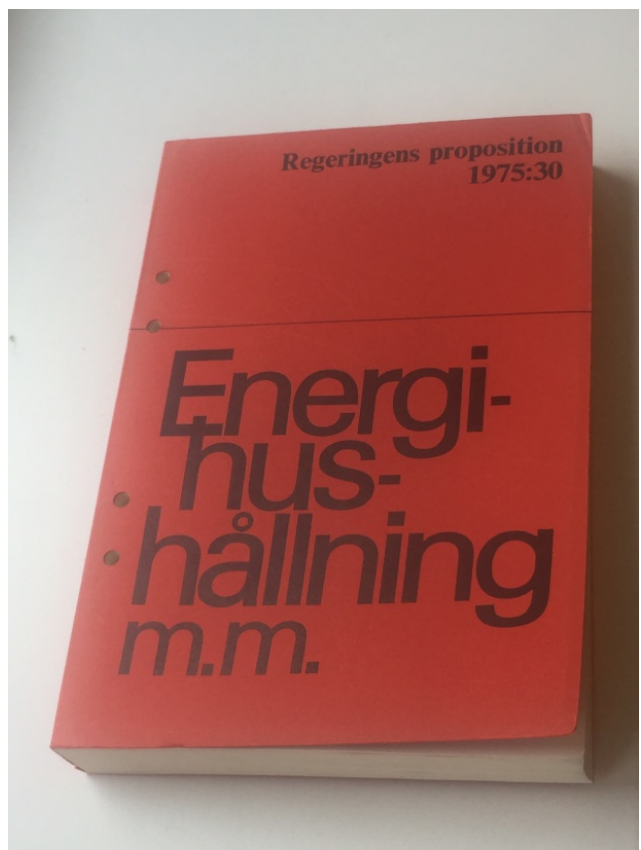

Cars wait in long lines during the gas shortage. (Library of Congress Prints and Photographs Division, U.S. News & World Report Magazine Photograph Collection, Warren K. Leffler)

Ransonering och köer

Energi-hushållning och olje- ersättning i fokus

Den 1 juli 1977: Mellanölet och laddningen av Barsebäck 2

”Ladda upp med Bärseback 2 B”

(Blandaren, 1977)

1980-talet – kärnkraften i fokus

Folkomröstning den 23 mars 1980

Three Mile Island 28 mars 1979

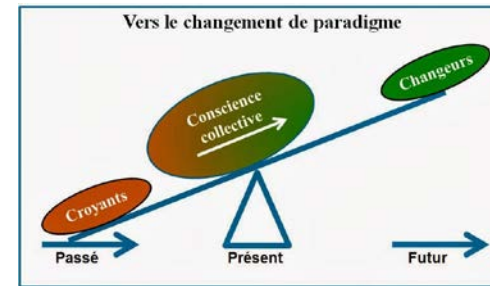

Tjernobyl 6 april 1986

Harrisburg och Tjernobyl

Före 1990: En ganska reglerad energisektor

- Prisregleringar
- Prisövervakning
- Ransonering
- Beredskapslager
- Indexnämnder
- Prisförhandlingar med kraftbolagen

1990-talet: Thatcher och Reagan

Elproducenterna skall hållas i strama tyglar

Låt oss vara i fred. Våra prishöjningar är inte SPK:s sak. Det är den samtidiga reaktionen från kraftindustrin på min debattartikel den 4 september.

Intervju med elpriserna är en klargörande utveckling i mycket av utvecklingen är SPK:s sak. SPK skall enligt sin instruktion beakta pris- och konkurrensförhållanden.

Specialt när det gäller elenergi skall vi, enligt ett särskilt regeringsuppdrag från slutet av förra året med särskild uppmärksamhet följa pris- och konkurrensförhållanden på elenergiområdet. Bäst!

Så till de olika inläggen.

□ □ Tilltalande bild

Från SPK:s synpunkt kännetecknas elmarknaden av monopoliserande förhållanden. Den bild, som Karl Axel Edin målar upp, av livligt konkurrerande elproducenter som underbygger varandra är visserligen tilltalande, men i mycket liten utsträckning tillämplig på den svenska elmarknaden.

Att varje producent är kung inom sitt område framgår också klart av Sydkrafts inlägg, där man säger att man nu minskar priselastiteten mellan Vattenfall och Sydkraft från åtta till sex procent. På väken konkurrensutsatt marknad står det själva framtiden att bestämma hur mycket högre han vill ligga i pris, jämfört med huvudkonkurrenten, för en helt likvärdig produkt?

Den harmoniska bilden av förhållandet mellan elproducenter och

kunder, som Hans Boström målar upp, känner jag heller knappast igen. "Av tradition diskuterar företagen elpriserna med kundrepresentanter", heter det i artikeln.

□ □ Stormiga förhandlingar

Diskussioner i all ära, men det torde knappast ha undgått Hans Boström att Vattenfalls höjningar har överklagats och få prövas i priseringsnämnden för elektrisk ström, och att Sydkraft först efter mycket stormiga förhandlingar har prutat på sina höjningar och med knapp nöd undgått att göra Vattenfall sällskap till nämnden.

För Vattenfalls inlägg känner jag mer sympati. Visst är enklare lösningstäl bristfälliga och kan behöva förfinas och kompletteras. Ett sådant arbete är på väg att påbörjas av SPK i samråd med kraftindustrin.

Emellertid är, enligt min uppfattning, elbranschen knappast så speciell att måla, som är gängse i andra branscher, är helt oomvändbar. De värderingsproblemen som Johan Holm nämmer finns naturligtvis i större eller mindre grad också i andra branscher.

□ □ Lägre effektivitet

Uppenbart är att också regering och riksdag att likheterna med annan industriell verksamhet är tillräckligt stora för att Vattenfalls mål skall kunna uttryckas i termer av kapitalavkastning och soliditet. Därmed är det inte heller orimligt att dra slutsatsen att Vattenfalls lägre avkastning kan vara en följd av

lägre effektivitet än konkurrenterna.

Så, slutligen, till kärnfrågan: Vilka prishöjningar får vi, och vilka är motiverade?

Karl Axel Edin hävdar i sitt inlägg att dagens elpriser egentligen är för låga och hänvisar till gängse ekonomisk teori. Påståendet hade varit mer trovärdigt om inte samme Edin för drygt ett år sedan hävdade att huvudproblemet är för höga – inte för låga – elpriser, den gången med hänvisning till låga marginalkostnader och överskotts kapacitet.

Från samhällsekonomisk synpunkt är, såvitt jag vet, åtminstone Vattenfalls priser i dag för höga, i den bemärktelsen att medelkostnaden ligger högre än marginalkostnaden. En annan sak är att detta snabbt kan ändras, men det var inte det diskussionen gällde.

□ □ Ej önskvärda höjningar

Visst kommer vi att få se elprishöjningar när det blir dags för ny elproduktionskapacitet. Men förda höjningar är varken effektiva eller önskvärda, utom för de företag som ökar sina vinster.

Det finns ännu ingen anledning för elproducenterna att ensidigt kapitulera för elproducenternas prishöjningar. I likhet med annan verksamhet av monopoliserande art elmarknaden bäst om producenterna hålls i strama tyglar.

BO DICZFALUSY
Chef för enheten för energi
och insatser, SPK

Tidigare inlägg: 4/9, 16/9.

Debatten om elförsörjningens organisation

- "Det finns ännu ingen anledning för elproducenterna att ensidigt kapitulera för elproducenternas prishöjningar". (SvD)

NÄRINGS- LIV

DEBATT

Gör affärsmässigt bolag av Vattenfall

Elmarknaden bör präglas av konkurrens, skriver Bo Diczfalusy

Affärsverk bildades ursprungligen för att få till stånd investeringar i verksamheter som man beförde annars inte skulle komma till stånd. Det rörde sig om t.ex. järnvägar, telekommunikationsnät och elförörning. Gemensamt för dessa områden är att de förstärker stora och långsiktiga investeringar i landsomfattande infrastruktur. Elgiganten Vattenfall är i dag vårt näst största affärsverk, med en omsättning på drygt 17 miljarder kronor.

Apriolen växer medan man åter. Under åren - och speciellt under de senaste åren - har Vattenfalls verksamhet vidgats till att omfatta även naturgas, biobränslen och fjärrvärmelevering. Vattenfall är dessutom enligt en sen ändring i sin instruktion ett "energitjänsteföretag" vilket innebär att man också satsar avsevärda resurser på energihushållning.

Midreglering

Elförörning har historiskt betraktats som ett så naturligt monopol - framför allt eldistributionen karakteriseras av fallande styckkostnader - varigenom konkurrens har ansetts onödig att åstadkomma.

För att säkerställa någon form av produktivitetutveckling har i de flesta länder mer eller mindre långtgående regleringar skapats, bl.a. i form av prisregleringar med inbyggda "produktivitetsklaustrer".

I Sverige har regleringen varit mild; det svenska kraftsystemet kännetecknas av att det finns både statliga, kommunala och privata företag

ORD MOT ORD
Telefon: 08-13 52 46
Telefax: 08-618 40 59
Adress: ORD MOT ORD,
Måringevägen
Svante Dagbladets,
105 17 Stockholm

som i samarbete har lyckats åstadkomma en väl fungerande elmarknad, där tillfälliga överskott snabbt kan slussas till områden där det råder brist eller där produktionskostnaderna är höga. Tekniken sett är det svenska kraftsystemet ett internationellt föredöme.

Prisledande roll

Av detta följer dock inte automatiskt att systemet även i samhällsekonomiskt avseende drivs på effektivast möjliga sätt.

Elmarknaden i Sverige karakteriseras av dels att Vattenfall har en starkt prisledande roll, dels att det råder en relativt strikt marknadsuppdelning mellan de stora producentföretagen när det gäller försäljning av fast kraft.

Det har inneburit att övriga kraftföretag har kunnat tillämpa Vattenfalls prisnivåer, i tryck förvisning om både att vara kungar i sina egna regioner och att Vattenfalls tarfetter har statsaktiernas välsignelse.

Men världen ändras. Sedan förra året har Vattenfall ett nytt, mer marknadsan-

passat lönsamhetskrav, som än så länge framför allt har gått att skapa konkurrens även på elmarknaden. I England har man skapat ett system där kraftproducenter konkurrerar i verklig mening, och där det inom några år kommer att stå varje konsument fritt att välja elleverantör.

Svårt nå lönsamhetsmål
Läsväl när Vattenfall inte upp till lönsamhetsmålen. Den främsta orsaken är de långsiktiga utvecklingsåtgärder som Vattenfall gör på bl.a. elhushållning (projekt 2 000) och biobränslen. Också den dyrbara naturgasproduktionen tynger självklart resultatet.

Utan dessa och andra långsiktiga satsningar skulle, enligt Vattenfall själva, lönsamhetsmålen kunna uppnås.

Dessa satsningar är - så vitt jag kan bedöma - säkert nyttiga för vår framtida energiförörning, men knappast kommersiellt lönsamma. De har tillkommit inte i syfte att skapa lönsamhet utan för att tillgodose politiska önskemål om satsningar på forskning och utveckling.

Konkurrens möjlig

Jag har svårt att se skälet till att sådana projekt skall driva upp priser och vinster, vare sig hos Vattenfall eller hos övriga kraftföretag som inte har statsmaktens krav att vara sig bedrivna forskning och utveckling eller vara "energitjänsteföretag". Elpriset kommer av allt att döma att böjas ordentligt under de närmaste åren, även utan det påhång som Vattenfalls utvecklingsåtgärder innebär.

I vår omvärld speidar sig nu raskt insikten om att det går att skapa konkurrens även på elmarknaden. I England har man skapat ett system där kraftproducenter konkurrerar i verklig mening, och där det inom några år kommer att stå varje konsument fritt att välja elleverantör.

Och inom ramen för EG:s inre marknad är ett direktiv på väg att antas som innebär att handeln med el över gränserna sannolikt kommer att öka drastiskt.

Vi är på väg att bli europeer, vare sig vi vill det eller inte. Det kommer att innebära ökade inlägg av konkurrens och effektivitetstänkande. Låt oss ta konsekvenserna av detta och förvandla Vattenfall till ett antal renodlat marknadsinriktade företag med riktiga affärsidéer och självständigt resultatansvar.

Skilj ut stamnätet, dela på Vattenfalls produktion och distribution (så slipper vi missantankor om korskubventionering) och lägg oönsamt (om än väl så samhällsnyttigt) verksamhet i särskilda bolag.

Genom att dra klara skillnader mellan olika verksamheter kan vi se både vad det kostar och vad det smakar. Först då kan vi få en elmarknad som präglas av konkurrens, marknadsstänkande och förhoppningsvis lägre priser.

BO DICZFALUSY
Chef för enheten för energi och insatssvar, Statens pris- och konkurrensverk

-Låt staten äga stamlinjenätet!

Statens pris- och konkurrensverk, SPK, är engagerat i den pågående utredningen om stamlinjenätets framtid. Om

detta och om Vattenfall ABs framtid svarar här Bo Diczfalusy på ERAs frågor.

För att Sverige ska kunna hånda sig i den internationella konkurrensen, anser Kommunförbundet att Vattenfall AB bör bestå som "en stark elproducent".

I ett första steg är det bra som sker nu, att man bildar ett moderbolag och ett antal fristående dotterbolag. Sedan krävs att varje dotterbolag förses med ordentligt resultatansvar, och framför allt att de möter rejäl konkurrens både här hemma och internationellt.

Vi behöver kanske företag av en viss storlek, men i första hand behöver vi effektiva företag. Det kan inte vara lyckligt med ett stort och inte särskilt effektivt företag som representerar Sverige i Europa. Något omedelbart samband mellan storlek och effektivitet finns inte. De studier vi gör tyder snarast på motsatsen. Vattenfall har till exempel mycket fler anställda per producerad enhet än övriga företag.

Vattenfall har styrts mycket av politiska motiv. Jag ser gärna att Vattenfall, i likhet med Sydskraft, så småningom säljs ut, så att vi får en ägare med en riktig ekonomisk drivkraft. Kort sagt: gärna ett stort företag, men framförallt ett effektivt företag.

Tillgängligt för alla

Angående stamlinjenätet säger Kommunförbundet att de regionala näten ska vara "tillgängliga för alla företag".

Jag skulle vilja gå längre än så. Stamlinjenätet ska vara tillgängligt för alla, för alla eldistributörer och för alla abonnenter, med till minsta villkore. I praktiken kommer det väl att kosta att ansluta sig, varför de minsta abonnenterna nog utesluts. Men det intressantaste experimentet i Europa just nu, det norska elsystemet, utgår ifrån att åtminstone radhusanslutningar och enskilda hyresboende måldistribution, samhällsekonomisk effektivitet?

Det troliga resultatet är inte drastiska prissänkningar. Det väsentliga är i stället att de lokala distributörerna kommer att ställas under en press att vara lika effektiva som övriga leverantörer.

Kommunförbundet tycker att taxorna på stamlinjenätet ska vara offentliga?

Det håller jag med om. Taxorna bör vara kända och publicerade. Och för att taxorna ska vara kostnadstroga och konkurrensneutrala så krävs det nog att de övervakas av någon statlig myndighet. Den typ av snedvridning som finns idag måste bort. Eftersom Vattenfall ligger näret, betalar Vattenfall inga taxor alls och disponerar nätet alltid, som ingen annan gör.

Stamlinjenätet behöver inte vara i offentlig ägo. Det räcker med offentlig kontroll.

Olösam affär

Den sittande stamåtsutredningen, där vi är representerade, ska snart ta itu med den frågan. Personligen lutar jag nog åt någon form av statligt ägande. Det är svårt att finna någon annan tänkbar ägare som är tillräckligt fristående från både producent- och konsumentintressena. Därrill kommer att stamlinjenätet av naturliga skäl är en ganska olösam affär.

Varför då?

Därför att man i princip bör eftersträva marginalkostnadsprissättning. Priset på hela nätet bör stötta efter vad den sista enheten kostar att leverera. Det ger de rätta signalerna till marknaden, vilket är väsentligt samhällsekonomiskt. Men problemet med den här sortens verksamhet - naturliga monopol av samma typ som vägar och järnvägar - är att styckkostnaderna är fallande. Det gör att med marginalkostnadsprissättning blir inte verksamheten lönsam.

Otyckligt försälg

Välken är då lösningen på denna inbyggda konflikt mellan lönsamheten i drift av stamlinjenätet och den övergripande måldistribution, samhällsekonomisk effektivitet?

Det finns två motverkande tendenser. Avreglering och ökad konkurrens på den inhemska marknaden kommer att ge lägre priser. Å andra sidan kommer öppningen mot utlandet att medföra en anpassning till den högre europeiska prisnivån.

Finns det då någon anledning till att Sverige inte avskärmar sig?

På längre sikt kommer vi också att tvingas använda fossiliserad kraft. Därför är den utländska konkurrensen hälsosam. I ett längre perspektiv kommer den att bidra till ökad effektivitet och lägre priser.

I England har man valt modellen att distributionsföretagen äger nätet och med en särskild "vakthundsmyndighet" övervakas taxorna. Vad som vore mest olyckligt tror jag är motsatsen, kraftindustrins naturliga försälg att producenterna ska äga nätet. Det tror jag skulle leda till att konsumenterna exploaterades.

Kommunförbundet understrekar att när elmarknaden avregleras så måste det finnas kvar leveransskyldighet.

Jo, men här måste man hålla isär två principer. Avregleringen bör innebära att man tillåter import, det vill säga konkurrens från andra länder, och att man ger abonnenterna en rejäl möjlighet att välja producent. Detta betyder att den lokala distributören visserligen ska ha leveransskyldighet, för att trygga alla abonnenters försörjning. Och så länge som försörjningen kan taxeras efter vad den kostar bör det inte vara något problem med att upprätthålla den.

Men avregleringen ska leda till att man håller isär leveransskyldighet och leveransrätt. Så har man gjort i Norge. Det kommunala elverket, eller vem det nu är som har koncession på de lokala ledningarna, har skyldighet att leverera till alla abonnenter, medan de har rätt att köpa från vem de vill.

Elpriserna lägre?

Kommer vi få lägre elpriser?

Det finns två motverkande tendenser. Avreglering och ökad konkurrens på den inhemska marknaden kommer att ge lägre priser. Å andra sidan kommer öppningen mot utlandet att medföra en anpassning till den högre europeiska prisnivån.

Finns det då någon anledning till att Sverige inte avskärmar sig?

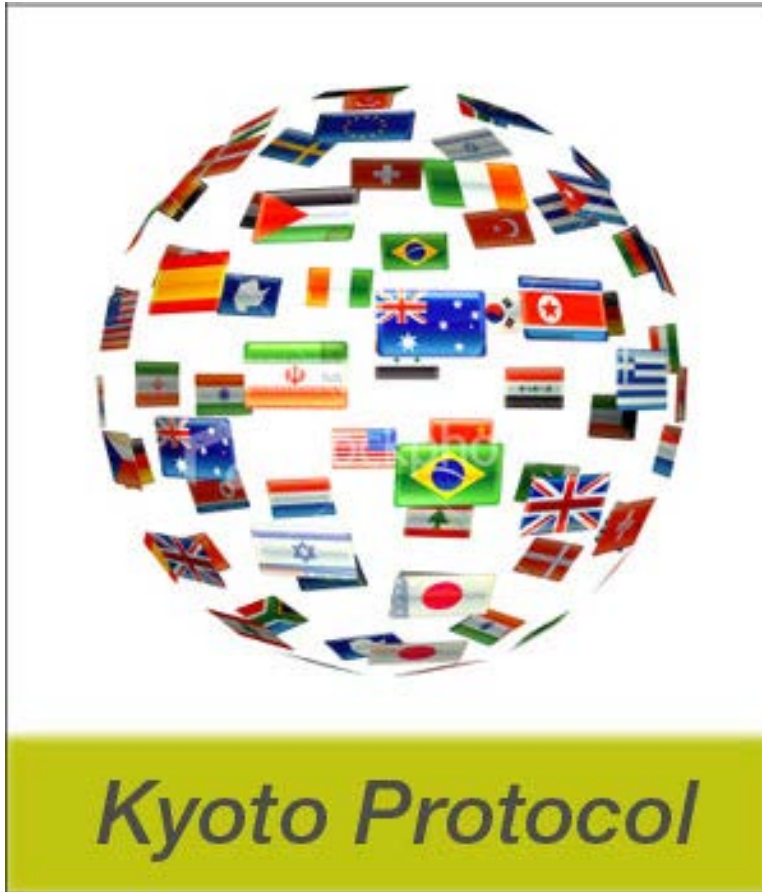
På längre sikt kommer vi också att tvingas använda fossiliserad kraft. Därför är den utländska konkurrensen hälsosam. I ett längre perspektiv kommer den att bidra till ökad effektivitet och lägre priser.

Heta känslor kring elmarknaden

Det första direktivet om den inre marknaden för el beslutades 1996

2000-talet: Millenniebuggen

- "Stor risk för elbortfall! Så förbereder Du Dig för katastrofen".
- "Vilken jätteflopp, inget hände!"
- Så kunde tidningsrubriker se ut i december 1999 och på nyåret 2000.

(Ur 2000-delegationens
betänkande)

EU

Ett experiment med välfärden

Den parlamentariska Flexmexutredningen (SOU 2003:60) har inte orsakat någon större debatt utanför kretsen av de närmast berörda. Det är beklagligt, eftersom det handlar om något som av allt att döma kommer att diktera förutsättningarna för svensk basindustri från 2005 och framåt. Det

- Handel med
utsläppsrätter ("Flex-
mex")
- ”Det räcker inte med att producera miljövänligt. Företagen måste också ha kreativa och smarta finansavdelningar.”

2010-talet – förnybar energi

se2009.eu

Vi antar utmaningen

Presentation av det svenska ordförandeskapet
1 juli-31 december 2009

-20%

CO₂ EMISSIONS
vs. 1990

+20%

Share of
RENEWABLE ENERGY

-20%

PRIMARY ENERGY USE
vs. BAU*

*Business As Usual

A Green Deal

- A European climate law to enact the 2050 target;
- An extension of the emissions trading system;
- A European carbon border tax; more ambitious targets and reduce emissions by at least 50% by 2030;
- A sustainable Europe investment plan to boost private investments;
- A just transition fund so no one is left behind; a biodiversity strategy for 2030
- and a new circular economy action plan.

TRENDER I OMVÄRLDEN

ENERGIPOLITISKT FOKUS